

DEVLETLERARASI ÇALIŞMA TEŞKİLATI

Yazan: *Erol Bilik*
İdare Hukuku Asistanı

- I. İş ve işçi meselesi.
- II. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının Tarihçesi
- III. Teşkilâtın bünyesi ve işleyişi.
- IV. Teşkilât ve Türkiye
- V. Sonuç

I

İş ve işçi meselelerinin sosyal davalar arasına girmesi, makine devrine ve bilhassa makinenin endüstride kullanılmasından sonraki zamanlara raslar.

Makine devrinin başlamasıyla evvelâ iş hacmi genişlemiş ve bununla birlikte de işçi sayısı artmıştır. İstihsalın süratle çoğalması da devletlerarası mübadele ve dolayısıyla işbirliği münasebetlerine yol açmıştır. Bir taraftan büyük ve zengin bir endüstri doğarken, öte yandan da bu endüstride rol ve vazife alan işçi hayatının türlü bakımlardan düzenlenmesi meseleleri ortaya çıkmış oluyordu. Çeşitli faydaları bulunan makine, endüstri hayatında bazı mahsurlar da tevlit etmekten geri kalmamıştır. Bu mahsurların başında işsizlik problemi gelir. Bilhassa makine devrinin başlangıcında iş alanlarında çalışanların çalışma ve yaşama şartlarının çok fena oluşu işçilerin derin bir sefalet ve perişanlık içine düşmelerine sebep olmuştur (1). Her memlekette makineye dayanan istihsal tekniğinin endüstride gittikçe daha geniş ölçüde yer alması büyük sayıda işçi kütlelerinin korunması ihtiyacını politik ve sosyal olduğu kadar ekonomik bir mesele olarak da ortaya çıkarmıştır. Bir yandan endüstrinin, diğer yandan demokrasinin gelişmesi, geçimini emeği karşılığında aldığı ücretle sağlayan işçi kütlelerinin ihtiyaçlarını, devletlerin iç siyasetine şekil ve istikamet veren kuvvetlerden biri haline getirmiştir. Halkın dileği ile iktidara geçen ve halk karşısında sorumlu olan her hükümet endüstrinin büyük şehirlere çektiği işçi kütlelerinin karşılama-

(1) K.K. Kop. Milletlerarası Çalışma Konferansları. Çalışma 23. s. 60.

tıkları ekonomik ve sosyal güçlüklerle çareler araştırmış, fakat bu kütleleri yoksulluk ve güvensizlik şartlarından kurtarmak için lüzumlu tedbirleri alırken, ucuz ve kötü şartlarla işçi çalıştıran yabancı memleketlerin dünya piyasasında elverişli rekabet şansları elde etmesi yüzünden millî sermayeye sosyal ödevler yüklemenin güçlükleri ile engellenmiştir. Böylece ilk bakışta bir iç politika meselesi olarak görülen bu sosyal tedbirler, dünyanın içinde bulunduğu “piyasa için istihlal rejimi” ve bütün devletler arasındaki kaçınılmaz ekonomik bağılıklar, her devletin kendi bünyesi içindeki sosyal tedbirleri devletlerarası bir düzenle de desteklemeye ihtiyaç göstermiştir.

Bu itibarla çalışan insanlara refah teminine yarayan sosyal politika tedbirleri millî ekonomilerin sınırları dışına taşan devletlerarası ekonomik şartlara bağlı kalmakta, bir memleketteki refah davasının yalnız o memlekete münhasır tedbirlerle hallonulamıyacağı meydana çıkmaktadır. Meselenin biricik hal çaresi olarak sosyal politika gayelerinin gerçekleşmesi için devletlerarası işbirliğine ve bütün devletleri içine alacak şümulü bir nizamaya ihtiyaç vardır.

Büyük işçi kütlelerinin ihtiyacının tazyiki karşısında sosyal politikayı zarurî olarak benimsiyen büyük endüstri memleketleri bu sosyal tedbirlerin istihlal maliyetleri üzerine yükliyeceği masrafları ve bunların ekonomik tesirlerini gözönünde tutmuşlar, millî ekonomiyi bir bütün olarak ele alan bir nihiyetle, dünya piyasasındaki rakiplerinin de aynı sosyal siyaset icaplarına uymalarında fayda görmüşlerdir. Devletlerarası anlaşma ve işbirliği yoluyla hem işçilere refah ve hem de ekonomik teşebbüslere verim temin etmek gayelerini bir arada ve bütün ilgili devletler için sağlamak, dünyayı bu bakımdan içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmak isteyenlerin bel bağladığı bir ümit olmuştur.

Diğer taraftan sosyal politikanın yürütmesine engel olan millî ekonomiler rekabetini devletlerarası anlaşmalarla muvazene haline getirmenin her memlekette işçi ve işveren arasındaki menfaat tezatlarından doğan gerginliği hafifleteceği düşünülmüştür. Bu gaye ile kurulacak devletlerarası bir teşkilâtla sınıflararası barış gayesine yaklaşılabilecek ve böylece devletlerarası barış gayesi en sağlam teminatını kazanmış olacaktır.

II

İş ve işçi meselelerinin tanzimi hususları daha resmen bahis mevzuu olmazken insanîyetçi filozoflar bu meselelerle meşgul olmaya başlamışlardır. Bu fikrin öncüleri başında Robert Owen'ı görürüz. Robert Owen

(1771 - 1858) zengin bir fabrikatör olup modern iş hukukunun da kurucularındandır. Demirci bir babanın ve çiftlik hizmetçisi bir ananın oğlu olan Owen on yaşında hayata atılmış ve İngilterenin en zengin bir iplik kiralına damat olarak kayın pederinin Nez-Lanark fabrikalarını eline almıştır. İşte Owen, bu fabrikalarda, bulduğu ameleler üzerinde tasarladığı insanî tedbirleri tatbik etmiştir. Gündelik çalışma müddetini ilk defa olarak 10 saate indirmiş, çocukları işe almamış, işçiler için de birtakım sağlık ve sosyal tedbirlere başvurmuş, onların maddî ve manevî istiraplarını hafifletmeğe çalışmıştır.

Kendi memleketinde ve kendi muhitinde bu kabîl hareketleri başarı ile tatbik eden Owen, bununla yetinmiyerek aynı zamanda devletler arası bir çalışma mevzuatı fikrini de 1816 da ilk defa olarak ortaya atmıştır. 1818 de Aix-La-Chapelle'de toplanan (Mukaddes İttifak Diplomatları Kongresi) ne gönderdiği iki mufassal lâyiha ile Owen, her memlekette işçilerin bilgisizliğe ve kurbanı oldukları türlü istismar hareketlerine karşı koruyacak tedbirler kabul edilmesini ve bu maksatla da milletlerarası bir "çalışma komitesinin" seçilmesini istiyordu. Kongre bunları dikkatle tetkik etti, fakat katî kararlara varamadı (3).

Bu lâyihalar dolayısıyla Owen Devletlerarası İş Kanunu öncülerinden sayılırsa da lâyihalarında işçilerin korunması hususunda devletlerarası bir anlaşma husule getirilmesine dair bir şey yoktur (4).

Bu fikir yani işçilerin korunması hususunda devletlerarası anlaşmalar yapılması fikrini 1838 tarihinde Fransız ekonomistlerinden Jérôme Adolph Blanqui ileri sürmüştür. Blanqui'ye göre iş hayatında gereken yeniliklerin başarıya kavuşabilmeleri için tek ve rasyonel çare, bunların aynı zamanda bütün endüstriyel devletler tarafından kabul ve tatbik edilmesidir.

Bu fikir doğar doğmaz geniş yankılar uyandırdı ve Fransız sanayicilerinden olup da düşüncelerinde katolik duyguları kuvvetle sezilen Daniel Le Grand tarafından da şiddetle benimsenerek müdafaa edildi (5). Aynı fikri müdafaa edenler arasında Villermé ve İsviçrede Albay Frey'i de sayabiliriz.

(3) Albert Thomas-DİB Müdürü. Encyclopaedia Britannica. Cilt 12, S. 517, 14 üncü tab (1932).

(4) K. K. Kop. Milletlerarası Çalışma Konferansları. Çalışma 23. S. 63.

(5) Encyclopaedia Britannicada (cilt 12. S. 517 14' üncü tab 1932) işçilerin korunması hususunda devletlerarası anlaşmalar yapılması fikrini ilk defa ortaya atanın Daniel Le Grand olduğu ileri sürülmektedir.

(6) Howard Ellis. The Origin Structure and Working of the League of Nations. S. 209. Edinburg 1928.

İşte bu tarihten sonradır ki, iş ve işçi meselelerinin modern telâk-kilere uygun bir düzenlenmeye tâbi tutulması işçi ve işveren hukukunun salim bir mecraya sokulması maksadiyle devletlerarası birtakım gayretler göze çarpar. Bu gayretlerin bilhassa 1889 dan itibaren hızlandığını görüyoruz (7).

Meseleyi ilk defa resmî olarak ele almak şerefi İsviçre Hükümetine aittir. 1855 de Glaris kantonu Zürih Kantonal Meclisine iş şartları hakkında devletlerarası bir anlaşma yapılması hususunda müracaatta bulunmuştur. Bu fikir aynı mevzuda kantonlararası yapılan bir anlaşmanın muvaffakiyetinden müphem olmuştur. 1876 da Albay Frey'in teşviki ile devletlerarası bir konferans toplanmasını teklif hususunda Federal Konseyce karar alındıysa da 1881 de diğer devletlere vaki teklife müspet cevap alınmadı. Fakat bu husustaki fikirlerin yayılması üzerine İsviçre Hükümeti 1889 daki teklifine bazı müspet cevaplar aldı. İşte bu sırada Alman İmparatoru Kayser Vilhelm, şöhret hırsı ve büyük devlet rolü oynama hevesi ile aynı mevzu üzerinde İsviçrenin teklifinden 2 ay önce (1890 yılının mart ayı) bir konferans toplanmasını teklif etti. Bunun üzerine İsviçre kendi davetinden vazgeçerek Alman davetini kabul etti. 1890 Berlin Konferansına Avusturya - Macaristan, Almanya, B. Britanya, Belçika, Danimarka, İtalya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, İsveç, İsviçre, Portekiz ve Norveç iştirak etmiştir. Bu konferansta hafta tatiline, çocuklarla kadınların çalışma saatlerinin tahdidine ve madenlerdeki çalışmalara ait bazı temennilerde bulunulduysada hakikatte konferans bir nevi bozguna uğradı ve bu temennilerin tatbiki bakımından müspet bir netice çıkmadı. Tekmil görüşmeler çalışma meselelerinin politik kombinezonlarla ve politik yollarla değil de, bambaşka bir zihniyet, ilmî görüş ve tamamen bitaraf düşünce ve hamlelerle halledilmesi lüzumunu ortaya koymuştur.

Bundan sonra 1897 de biri Zürih, diğeri Brükselde olmak üzere iki gayri resmî konferans toplanmış ve Brüksel konferansının kurduğu üçlü komite iki yıllık mesaisi sonunda devletlerarası bir derneğin anayasasını tesbit etmiştir. Bu dernek 1900 da Pariste işçilerin kanunî korunmaları fikrini tahakkuk ettirmek maksadiyle toplanan İş Kanunu Kongresiyle (Congress of Labour Legislation) kurulmuştur. Bu kongrenin toplanmasına 1900 de Paristeki büyük sergi sebep olmuş ve kongreye Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Belçika, Hollanda, Meksika ve Rusyanın resmî delegeleri de iştirak etmiştir.

(7) C. Howard Ellis, The Origisi Structure and Working of the League of Nations. Sahife 209 - 212. Edimburg 1928.

Devletlerarası İş Kanunu Derneği (The International Association For Labour Legislation-Association internationale pour la protection des travailleurs) adıyla anılan bu dernek hayli büyük işler görmüştür. Dernek, resmî kimselerden müteşekkil olmamakla beraber bazı devletlerce yarı resmî olarak tanınıyordu. Cemiyet çalışma meseleleri ile ilgili kimselerden müteşekkil olmakla beraber işçi ve işveren mümessili olarak resmen kimsenin bulunması şart değildi. Masraflar ise tamamen ihtiyarî olarak şahısların veya devletlerin verdikleri meblâğlarla karşılanıyordu.

Muhtelif devletlere mensup kimselerden müteşekkil komite cemiyeti idare için bir büro ve bu büronun kontrolü altında da Bâle'de maşşlı memurlardan müteşekkil bir Devletlerarası Daimî Çalışma Ofisi kurdu. Cemiyetin gayesi: 1) Muhtelif devletlerde iş kanunlarının zaruretine inananların bir birliği olarak hizmet görmek, işçileri himaye ve iş kanunları çalışmalarını kolaylaştırmak, 2) Malûmat merkezi görevini yapacak ve bütün devletlerin iş kanunlarını da ihtiva etmek üzere neşriyatta bulunacak devletlerarası bir iş bürosu kurmak, 3) her memlekette iş kanunlarının hazırlanması için gerekli malûmatı temin, 4) İşçilerin himayesi ve iş istatistikleri sistemlerinin tekâmülü hususunda devletlerarası uzlaşmaları geliştirme, 5) İş kanunu hakkında devletlerarası kongreler toplamaktı.

Az bir zaman içinde cemiyet 15 devleti sinesine topladı. 1901 de Bâle'de yapılan birinciyi müteakip ikinci toplantı 1902 de oldu ve kadınların gece mesaisi ve endüstride beyaz fosforla, üstübeğin kullanılması meseleleri görüşüldü. Hususî komitelere havale edilen meseleler 1904 Bâle'de yapılan üçüncü toplantıda tekrar görüşüldü. 1905 deki dördüncü toplantıdan sonra 1906 da Cenevrede biri 12 devletçe tasdik edilen ve kadınlara gece mesaisini yasak eden, diğeri de beyaz fosforun kibrit sanayiinde kullanılmasını yasak eden iki sözleşme kaleme alındı. İkinci sözleşme devletlerarası uyuşma lüzumunu belirten klâsik sözleşme halini almıştır. Zira kibrit sanayiinde çenekemiği kangreni -phosey jawdenen hastalığa beyaz fosforun sebep olmasına rağmen başka devletlerle rekabet edememe korkusu ile tehlikesiz, fakat pahalı olan kırmızı fosfor yerine ucuz olan beyaz fosfor kullanılıyordu. Bu durum ile devletlerarası uzlaşmaların zarureti ortaya çıktı. Sözleşmeyi altı devletin imza etmesine rağmen bu hal muhtelif devletleri birbiri ardından galeyana getirdi. Böylece beyaz fosforun kullanılmaması ve dolayısıyla çenekemiği kangreni hastalığı önlenmiş oldu.

Bunlardan başka 1902 yılında Kolonya şehrinde toplanıp da görüşülmüş ve tesbit edilmiş mevzulardan olan iş gününün 10 saate indirilmesi ve çocuklara gece mesaisinin yasak edilmesi hakkındaki kararların tatbiki meseleleri de görüşülmüştür. (8).

(9) Bundan sonra 1903 de Lüsern şehrinde, 1910 da Lüg Ano'da, 1912 de Zürih'te ve 1913 te Bern'de (ki 16 Avrupa devletinin teknik delegeleri iştirak etmiştir) toplantılar yapılmıştır. Birinci Cihan Harbi, devletlerarası işbirliği fikrini ve dolayısıyla iş teşkilâtını da o nispette kuvvetlendirdi ki her devlet bu hususta sosyal bir reform ihtiyacını hissetmeye başladı.

Harbin patlamasına rağmen daha 1914 Eylülünde Amerika İş Federasyonu, sulh konferansı ile birlikte bir işçi konferansı toplanması temennisinde bulunuyor ve işçilerin kardeşçe münasebetlerinin iadesini ve korunmasını devamlı bir sulhün temellerinden addettiğini ilân ediyordu. Fransız Genel İş Konfederasyonu da 1915 te aynı kanaatleri belirtmiştir. Bu hususlar daha birçok konferanslarda ileri sürülmüş ve sulh antlaşmalarında bu meselelerin ele alınması arzusu izhar edilmiştir. (1915 te Londra'da Üçlü İtilâf grupuna dahil devletler tarafından akte edilen konferansta. 1915 Leedes konferansında ki bu konferansta ittihaz edilen kararların Versay andlaşmasının başlıca prensipleri arasına girmesi bakımından önemi vardır. 1917 Stokholm, 1918 Bern ve Londra konferanslarında.)

Neticede 5 Ocak 1919 da sulh konferansı meseleyi ele aldı. "Sulhun tekmil memleket işçilerine maddî ve manevî bakımdan asgarî bir teminat sağlaması gerektiği" hakkında 1915 da Leedes'de başlayan hareket, hükümetlerin dikkatinden kaçmadı. Harp sonunda muhtelif milletlere mensup ilim ve politika adamlarının kafasında dünyanın bundan sonra 1914 yılındaki durumunda kalamıyacağı kanaati hâkim bulunuyordu. Bilhassa harbi istihsal kuvvetleriyle kazanmak zorunda bulunan devletler tarafından kendi işçilerine harp devamı müddetince türlü vaitlerde bulunmuş ve bunların gerçekleştirilmesi de harbin sonuna talik edilmişti. Meselâ İngiliz Başbakanı Lloyd George bir aralık verdiği bir nutukta "İşçinin hakkı olan mükâfat ve karşılığı göreceğini" ifade etmişti. Bir taraftan komünizm tehlikesi yüzünden ve bir taraftan da bu vaitleri tutmak maksadiyle sulh konferansı 25 Ocak 1919 da 15 üyelik bir Devletlerarası İş Kanunu Komisyonu International commission for

(8) B. N. Esen. İş Hukuku. S. 20 Ankara 1944.

(9) K.K. Kop. Çalışma 23, S. 64. C.H. Ellis. Adı geçen eser S. 212. B.N. Esen. İş Hukuku.

labor legislation) kurdu ve buna devletlerarası bir Çalışma Teşkilâtı kurma ve devletlerarası bir iş kanunu meydana getirme vazifesini verdi (10). Amerikan İş Federasyonu Başkanı Samuel Gompers de bu komisyonun başkanı seçildi. Müzakerelerde en mühim mesele konferanslarda kabul edilen sözleşmelerin devletlere tesiri tarzı meselesi idi. Amerika, zıt ve ayrı kanaatlerle, inançlara sahip bulunanların vereceği kararların kendilerini bağlamaması icabettiğinden sözleşmelerin otomatik tasdikini reddediyor ve bunların daha ziyade tavsiye mahiyetinde olması görüşünü müdafaa ediyordu. Fransız ve İtalyanlar da bunun tam zıddını müdafaa etmişlerdir. Sonunda Amerikan ve Fransız tadilleri ile sosyal adalet ve devletlerarası sulh esaslarına bağlı olan İngiliz projesi kabul edilmiştir. (Dominyonlar İngiliz teklifinden ziyade Amerikan teklifine taraftardılar).

Komisyonun hazırladığı proje 21 nisan 1919 da kabul olundu ve Versay antlaşmasının XIII üncü kısmını meydana getirdi. Bu suretle çalışma meselesi ilk defa olarak devletlerarası bir antlaşmaya mevzu teşkil etmiş oldu (11).

Umumî temayül teşkilâtın biran evvel kurulması merkezinde idi ve ilk konferans, daha sulh andlaşması yürürlüğe girmeden Ekim 1919 da Vaşingtonda toplandı. 1920 de Genovadaki toplantıda ise, Milletler Cemiyeti ile sıkı rabitalarına rağmen, teşkilât muhtar bir statü kabul etmiştir (12).

Böylece Versay antlaşmasının XIII üncü kısmını (13) teşkil eden ve bu kısmın ilk parçası ile kurulan Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı (International Labour Organization-ILO- Organisation Internationale du Travail-OIT.) İkinci parçası ile belirtilen anayasasına- (Constitution of the ILO-Charte Internationale du travail.) uygun olarak Milletler Cemiyeti ile işbirliği yapan muhtar bir teşkilât halinde faaliyete geçmiş oldu (14).

(10) Francis G. Wilson, International Labor Organization. Encyclopaedia of the Social Sciences. Cilt 8, S. 164 - 166, yıl 1948.

(11) C. Howard Ellis. The Origin, Structure and Working of the League of Nations. S. 216.

(12) Francis G. Wilson. International Labour Organization. Encyclopaedia of the Social Sciences. Cilt 8. S. 164 - 166.

(13) Aynı kısım Saint Germain, Neully, Trianon antlaşmalarının XIII ncü ve Sevrin'de XII inci kısmında tekrarlanmıştır. Bu antlaşmalar tarihte ilk defa iş meseleleriyle alakadar hükümleri ihtiva eden antlaşmalardır. (Encyclopaedia Britannica, Cilt 12. S. 517.

(14) George Scelle, Cours de Droit International Public. Paris 1948. S. 334.

İkinci Cihan Harbine kadar verimli bir şekilde faaliyette bulunan teşkilât mesaisine serbestçe devam edebilmek için 1940 da Kanadanın Montreal şehrine taşınmıştır (15). Milletler Cemiyetinin ortadan kalkması üzerine Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı 3 kasım 1945 de Paris'teki 27 inci toplantısında Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile münasebet tesisi kararı almış ve aralarında bir anlaşmaya varılmıştır. Böylece Teşkilât verimli bir şekilde çalışmalarına devam etmektedir.

III

Versay antlaşmasının XIII üncü kısmının dibâçesinde Çalışma Teşkilâtını yaratan prensipleri şöyle izah edilmektedir (16):

1. Milletler Cemiyetinin nihâî gayesi olan devletlerarası sulh ancak sosyal adalete dayandırılarak tesis edilebilir. Sosyal adalette tatbiki mutlaka elzem olan âdil çalışma şartlarının yartılmasıyla sağlanabilir.

2. Çalışma şartları beynelmilel bir şekilde tanzim edilmelidir. Zira "insanî çalışma şartlarını sağlamayan bir devlet, kendi memleketlerindeki şartları ıslah arzusunda bulunan devletler için bir tehlike teşkil eder."

3. Çalışma şartlarının ıslahı için başlıca şu tedbirler alınmalıdır: Günlük ve haftalık azamî çalışma saatlerinin tesbiti, işsizliği önleme, normal yaşama ücreti temin, işçilerin meslekî hastalıklar ve kazalara karşı korunması, çocuk ve kadın işçilerin korunması, malûliyet maaşı ve tekaüdiyenin temini, yabancı işçilerin himayesi, sendika kurma hürriyetinin tanınması, meslekî ve teknik eğitimle diğer hususların tanzimi.

Sulh antlaşmasının 427 nci maddesinde bu prensipler daha veciz bir şekilde beyan edilerek Milletler Cemiyetinin endüstriyel siyasetinin esasları olarak gösterilmiştir. Bu prensipleri tatbik edecek teşkilâtın (İtalya ve diğer bazı devletlerin teklifi ile) çalışma şartlarını bütün devletler için mecburî ve katî bir şekilde tanzim ve halledebilecek bir devletlerarası parlâmento olması ileri sürülmüşse de bağımsızlık fikri ile kabili telif olmadığından reddedilmişti. Çalışma Teşkilâtının üstün bir otorite olması kabul edilemiyordu ve bundan dolayı daha elâstikî ve mütevazi olan İngiliz projesi esas tutulmuş, münferit devletlerin bağımsızlığı ile teşkilâtın otoritesi telife çalışılmıştır.

Bu esaslara bağlı kalınarak Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının mekânizması şu şekilde kurulmuştur:

(15) Year Book of the United Nations. 1946 - 1947. S. 679.

(16) Albert Thomas International Labour Organization. Encyclopaedia. Britannica. Cilt 12, 14 üncü tab. 1932. S. 517.

1. Genel konferans (Devletlerarası Çalışma Konferansı).
2. Yönetim Kurulu.
3. Çalışma Bürosu (Devletlerarası Çalışma Bürosu) (17).

I. GENEL KONFERANS: (18) Devletlerarası İş Kanunu Cemiyetinin vârisi olan Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı diğerinin (teknik ve diplomatik konferanslar) sistemini (karmaşık) sistemle değiştirmiş ve konferanslarda hükümet temsilcileriyle işçi, işveren ve mütehassısları bir araya getirmiştir. Bu vârislik o kadar tabii karşılanmıştır ki Cemiyetin Bâle'deki kütüphanesi ve memurları Cenevreye, Çalışma Teşkilâtına devrolunup onun nüvesini teşkil etmiştir. Bu teşkilâta işçi temsilcilerinin bulunuşuyla onların ihtilâlcî faaliyetlerine de bir dereceye kadar mâni olunmuştur. Konferansın bütün sınıfları temsil etmemesi bunun devletlerarası bir parlâmento vasfını iktisap etmesine mâni olduğu gibi tam resmî bir teşekkül olmayışı da devletlerin varılan neticelerden kendilerini mesul hissetmemelerine sebep olmuştur. Bununla beraber işveren ve işçiler arasındaki bir muvazene kurulmuş ve hükümet delegelerinin mevcudiyeti ile de neticelerin tatbiki sağlanmaya çalışılmıştır.

(19) Teşkilâtın üyelik meselesine gelince: Milletler Cemiyeti üyeliği Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının üyeliğini otomatik olarak sağlar. Fakat Milletler Cemiyetine üye olmadan da Devletlerarası Çalışma Teşkilâtına üye olmak kabildir. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı muhtelif sebeplerle 1934 yılına kadar bu teşkilâta girmemiş bulunan Amerika Birleşik Devletleri ile malûmat toplamak ve ilmî araştırmalar bakımından sıkı münasebetlerde bulunmuştur.

Böylece üyelik meselesini şu şekilde hülâsa elebiliriz. Milletler Cemiyeti üyeliği otomatik olarak Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı üyeliğini sağlar. (Bir zamanlar San Salvador Versay andlaşması âkitlerinden olmadığı ve bundan dolayı Milletler Cemiyetine iltihak ederken Çalışma Teşkilâtına girmeyi reddedebileceğini beyan ederek Teşkilât için hissesine düşen meblâğı ödemek istememişse de sonunda ödemeye mecbur olmuştur.) Milletler Cemiyeti üyesi olmadan Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı üyesi olunabilir. (1919 da Almanya Milletler Cemiyetine girmediyse halde Devletlerarası Çalışma Teşkilâtına üye olmuştur. 1936 da

(17) Teşkilât hakkında kuruluş ve tekâmülünün daha bâriz bir şekilde anlaşılmasını temin maksadiyle Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler zamanındaki değişiklikleri ayrı ayrı belirteceğiz; bu hususun hatırdâ tutulması rica olunur.

(18) C. Howard Ellis. The Origin Structure and Working of the League of Nations. S. 220.

(19) Albert Thomas. International Labour Organization. Encyclopaedia Britannica. Cilt 12. Tab 14, S. 520.

Mısır; Milletler Cemiyetine üye olmadan Teşkilâta üye olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri de 1934 de Teşkilâta üye olmuştur (20). Milletler Cemiyetinin üyesi olarak kalındığı halde Teşkilâtın üyeliğinden çıkmak kabil değildir. (md. 387). Fakat Milletler Cemiyeti üyeliğinden çıkıp Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının üyesi olarak kalmak kabildir. (İspanya ve Brezilyanın Milletler Cemiyetinden ayrılıp Devletlerarası Çalışma Teşkilâtında üye olarak kalmaları gibi. Fakat bu gibi hallere imkân bırakılmaması için arzu izhar edilmektedir (21).

(22) Konferansta her üye devletten 2 si hükümet, 1 i işveren, 1 i de işçi temsilcisi olmak üzere 4 delege bulunur. Sulh konferansında İngiliz teklifi, 1 hükümet delegesi bulunması, fakat bunun 2 oyu olması şeklindeydi. Fransız ve İtalyanlar daha ileri giderek 1 hükümet delegesi ve 1 oy teklif ettiler. Bir delegenin iki oyu bulunması demokrasiye pek uygun düşmediği için ve hükümetlerinde kararlardan bir delege ile pek mesuliyet hissetmiyeceklerinden birer oylu iki hükümet delegesinin bulunması kabul edildi. İşçilerin itirazlarına rağmen tatbikat bu hükümet delegelerinin işverenler için olduğu kadar işçiler lehine de oylarını kullandıklarını göstermiştir.

İşveren ve işçi temsilcileri memleketteki işçi ve işveren guruplarını en iyi bir şekilde temsil edecekler arasından bu teşekküllerle uyularak hükümetçe seçilirler (23). Bu hususta Hollanda da çıkan bir ihtilâfi Adalet Divanı "işçi temsilcileri en nüfuzlu sendikalardan değil, işçilerin ekseriyetini temsil edebilecek durumda olanlardan seçilir" şeklinde verdiği kararla halletmiştir. Bunun için işçi temsilcisi en kalabalık sendikadan değil de temsil ettiği işçilerin sayısı umum işçilerin sayısından fazla

(20) İzlanda da 1945 te teşkilâta girmiştir. Year Book of the United Nations. S. 661. S.S.C.B. teşkilâta garp kapitalizminin bir aleti olarak bakmakta ise de ilmi malûmat mübadelesinden geri kalmamaktadır. -Francis G Wilson. International Labour Organization. Encyclopaedia of the Social Sciences. Cilt 8, S. 164 - 166.

(21) Bununla beraber Brezilya, Haiti, Peru, Şili, Venezüella ve Macaristan Milletler Cemiyetinden çekilip Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının üyesi olarak kalmışlardır. Costa Rico 1942 de, İtalya 1945 te üyelikten çekildikten sonra tekrar Teşkilâta girmişlerdir. Year Book of the United Nations. S. 661. C.H. Ellis. Adı geçen eseri S. 234 - 235.

(22) J.L. Briery. The Law of Nations. S. 23 - 85.

C.H. Ellis. Adı geçen eser S. 237.

(23) Bu hususta siyasi teşkilâtları dolayısıyla İtalya, Rusya ve Japonyada ortaya çıkan ihtilâflar hakkında izahat için bak: C. H. Ellis. Adı geçen eseri S. 240-242.

olan sendika veya sendikaların üzerinde uzlaştıkları kimseler arasından seçilir (24).

(25) Delegeler tıpkı bir yasama meclisinde olduğu gibi oylarını müstakillen kullanırlar ve hepsi müsavi haklara sahiptirler. Bu husus devletlerarası münasebetler bakımından çok mühimdir; zira siyasî konferanslar hariç, diğer konferanslarda olduğu gibi Çalışma Teşkilâtı konferanslarında da devletlerarası meselelere müteallik menfaatlerin millî sınırlara uygun düşmeyip bunları aştığı vakıası meydana çıkmaktadır. Yani aynı hudutlar içinde bulunanların menfaatlerinin devletlerarası meseleler bakımından birbirine uymadığı görülmektedir.

(26) Konferanslarda her delegeye gündemdeki her mesele için iki müşavir katılabilir. Kadınlara müteallik meselelerde bunlardan en az birinin kadın olması lâzımdır. Bu hükümlere riayet edilmeksizin seçilmiş delege ve müşavirleri konferansın üçte iki çoğunlukla reddetme hakkı vardır (27). Bu gibi hallerde üye devlet reddedilen delegeleri ve müşavirleri seçmemiş gibi hareket eder, yani diğer delege (ki ya işveren veya işçi delegesidir) konferansa iştirak eder, fakat oy kullanamaz. Hükümet delegeleri müstakillen oylarını kullanmakla beraber aldıkları umumî talimata göre hareket ederler. Umumiyetle hükümet delegelerinin tasvibini kazanan sözleşmelerin tasdik edileceği farz olunur (28), Delegeler arzu ederlerse müzakerelerde kendi yerlerine müşavirlerini bulundurup konuşabilirler, hattâ oylarını onlar vasıtasıyla de kullanabilirler (29).

(30) Devletlerarası İş Kanunu Cemiyetinin zayıf bir tarafı da işverenler gurupunun temsil edilmeyişi idi. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtında bu gurup da temsil edilmekle beraber başlangıçta işverenler muhalif kalmışlar ve bu teşkilâtın lüzumsuzluğunu ileri sürmüşlerdir. Amerika Senatosunda Versay Sulh Antlaşmasının reddinin mühim sebeple-

(24) C. H. Ellis. Adı geçen eseri S. 242. A.B.D. nde işçi delegelerini Amerika İş Federasyonu, işverenlerinkini ticaret odaları seçer. M. Fer. Çalışma 1. Sah. 13-14

(25) George Scelle. Cours de Droit International Public. Paris 948. S. 315-316.

(26) C.H. Ellis. Adı geçen eser S. 237-238.

(27) 1945 Paris konferansında Arjantin işçi murahhasının konferanstan çıkarılması gibi.— B. N. Esen. Çalışma. Sayı 2, S. 92.

(28) 1921 Çalışma konferansında üstübeç sözleşmesine müspet oy verdiği halde bu sözleşmenin devletince tasdik edilmemesi üzerine, İçişleri Bakanlığı Sıhhat Müdürlüğü Baş Mürakibi Sır Thomas Legge 1927 de istifa etmiştir.

(29) Pitman B. Potter. An Introduction to the Study of International Organization. Londra 1929, S. 313.

(30) C. H. Ellis. Adı geçen eseri S. 243.

rinden biri de kapitalistlerin bu teşkilâta muhalefetleri idi. İşverenler gurupu daha ziyade Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının sınırlarını daraltmaya ve ilerde tehlikeli olabilir korkusu ile faaliyet hızını kesmeğe uğraşmaktadırlar. Kendi sınıflarının menfaatlerini korumak üzere orada bulduklarına göre bu faaliyetleri gayri kanunî sayılamaz. Fakat bunu yaparken de topluluğun faydasını ne dereceye kadar korudukları bir kanaat meselesidir. Fakat şu husus unutulmamalıdır ki işverenlerin, işçi menfaatlerine karşı, topluluğun yegâne müdafii değildirler ve işverenlerin bu zandan kurtulmaları lâzımdır. Zira onlar da bu hususta işçilerle aynı durumdadırlar. Her ikisi de kendi sınıflarının menfaatlerini korumakla mükelleftir. Bununla beraber işverenler sınıfı ekseriyetin içinde hele işçilerinkine nispetle pek cüzi bir mikyasta oldukları bir vaktidir. Topluluğun ve müstehliklerin menfaatlerini asıl koruyanlar ise hükümet temsilcileridir.

(31) Genel konferans icabettikçe ve senede en az bir defa toplanır ve her içtima için kendisine bir başkan seçer. Konferans Yönetim Kurulunca tanzim edilmiş gündemdeki meselelerle meşgul olur ki bu gündem üye devletlere konferanstan 4 ay evvel gönderilir (32). Gündemin maddelerine her hükümet itiraz edebilir. Bu itirazlar hakkında veya gündeme yeni maddelerin ilâvesine üçte iki çoğunlukla karar verilebilir. Devletlerarası Çalışma Bürosunun Müdürü konferansın genel sekreteridir. Anayasanın 403 üncü maddesine göre "hilâfı beyan edilmedikçe kararlar mevcut üyelerin basit ekseriyeti ile verilir." Müstenkifler oyların sayılmasında namevcut addedilirler. Konferans çalışmalarını verimli bir hale getirebilmek için komitelere ayrılarak (33) faaliyette bulunur ki komitelerle konferans arasında tam bir muvazene ve işbirliği elde edilmişti (Milletler Cemiyeti bunu başaramamıştı).

Konferansa ekseriya Yönetim Kurulunun gösterdiği aday reis olarak seçilir. Her üç guruptan da birer başkan vekili seçilir. Bundan sonra komitelerin seçimine geçilir. Her komitede muhtelif gurupların üyeleri konferanstaki nispetlerine göre yer alırlar (2 - 1 - 1) Bundan sonra

(31) Albert Thomas. ILO. E. Britannica. S. 518.

(32) C. H. Ellis. Adı geçen eseri S. 217. 246 - 250.

(33) Meselâ 30 uncu Devletlerarası Çalışma Konferansında gündeme nazaran (1. Teklif komisyonu, 2. Yetkileri inceleme komisyonu, 3. Tüzük komisyonu, 4. Kararlar komisyonu, 5. Bağlımlı memleketlerde uygulanacak sosyal politika komisyonu, 6. Çalıştırma servislerinin teşkilâtlandırılması komisyonu, 7. İş teftiş komisyonu, 8. Sözleşmelerin uygulanması komisyonu, 9. Cemiyet kurma yahut sendika hürriyeti komisyonu, 10 Hükümet temsilcilerinden mürekkep maliye komisyonu) olmak üzere 10 komisyona ayrılarak faaliyette bulunmuştur.— Çalışma 22, S. 6 - 7.

sıra müdürün raporuna gelir. Rapor son yıl içinde teşkilâtın faaliyetlerini ve konferansça kabul edilmiş sözleşmelerin ne nispette tasdik ve tatbik edildiği hakkındaki izahatı ihtiva eder. Müdür ekseriya raporunu okur ve sonunda raporu hakkında bir konuşma yapar ve sorulan suallere cevap verir. Bu müzakereler esnasında delegeler tenkitlerde, tavsiyelerde bulunur ve herhangi bir sebeple gündeme girmemiş meseleler hakkında da fikirlerini beyan ederek umumun alâkasını bu mevzulara da çekebilirler.

Konferansın vazifelerinden en mühimi çalışma meseleleri hakkında sözleşme tasarıları veya tavsiyeler hazırlamaktadır (md. 396) (34). Gündemdeki bir meselenin sözleşme veya tavsiye şeklini almasına konferans üçte iki kseriyetle karar verebilir. Sözleşme taslaklarının gayesi bütün devletler tarafından koruyucu iş mevzuatının şu veya bu cephesi üzerinden müşterek kurallar tatbikini teşvik ve bu kuralların tatbikini sağlamaktır (35).

(36) Üye devletler konferansın kapanmasından sonra 1 yıl içinde (ve olağanüstü hallerde 18 ayı geçmemek üzere) sözleşme tasarılarını veya tavsiyeleri tasdike selâhiyetli mercilere tevdi etmekle mükelleftirler. Tavsiyeler daha ziyade millî kanunlara konu teşkil ettirilerek tatbik edilmektedir (37). Bu hususta alınan tedbirlerin Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğine bildirilmesi lâzımdır. Sözleşmeler de selâhiyetli mercinin tasdikine mazhar olursa keyfiyetin gene Genel Sekreterliğe bildirilmesi ve sözleşmenin müessir olabilmesi için gerekli her tedbirin alınması şarttır.

Bu hususta meselenin ağırlık merkezini gözönünden kaçırmamak icabeder. Devletler, sulh andlaşmaları ile konferansın kabul edeceği sözleşmeleri otomatik olarak tasdike yanaşmamış, bunların yalnız selâhiyetli mercilere arz edilmesi vazifesini yüklenmişlerdir. Fakat harpten

(34) Başlangıçta teşkilâtın vazifeleri hususunda iki farklı görüş mevcuttu. Bir kısmı teşkilâtın yalnız sözleşme hazırlamakla yetinmesini, diğer kısım ise yalnız malûmat toplamak ve yaymakla meşgul olmasını istemişlerdir. Tabii bunların hiç birinin tek başına yapılıp faydalı olmasının imkânı olmadığı meydandadır. C.H. Ellis. Adı geçen eseri S. 225.

(35) B. N. Esen. İş Hukuku. S. 23. Sözleşmeler hakkında geniş tafsilât. Çalışma Dergisinin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 25 inci sayılarında bulabilirsiniz.

(36) Albert Thomas. ILO. E. Britannica. S. 518.

(37) J. L. Briery. The Law of Nations S. 83 - 85.

Herbert W. Briggs. The progressive Development of International Law. S. 21.

evvel Devletlerarası İş Kanunu Cemiyeti zamanında (diplomatik konferansa) temsilci gönderen devletler kabul edilen kararları selâhiyetli mercilerine arza bile mecbur değillerdi. Üstlenilen bu mükellefiyet, ege-menlik haklarına dayanarak tasdikte serbest olmalarına rağmen, az çok bir mâna ifade eder ve zaten sistem, halkın bu husustaki kanaatlerine dayanmaktadır ve bu kanaatler de selâhiyetli bir şekilde ancak parlâmentolarda belirebilir. Görüldüğü gibi mesele yine insanlığın adalet duygusuna olan bağlılığına dayanmaktadır.

Bir sözleşme tasdik edilince, bunu tasdik eden devlet sözleşmede ön-görülen durumlara riayete söz vermiş sayılır ve mükellefiyetleri bu sözleşmeyi tasdik etmiş diğer devletlere karşıdır. Şartlara riayet edip etmediğinin kontrol edilmesine de müsaade etmek ve bunların tatbiki hakkında Çalışma Bürosuna yıllık rapor vermekle mükelleftir. (Md. 408) Bu raporların mukayesesi konferansta daima münakaşa mevzuu olabilir. Bu münakaşaları kolaylaştırmak için konferansın 8 inci toplantısında bu raporların hülâsalarını tetkik edecek bir komite de kurulmuştur. (38)

Sözleşmeyi tasdik etmesine rağmen tatbik etmiyen devlet aleyhine, sözleşmeyi tasdik etmiş diğer devletler yahut işçi ve işveren sendikaları (yahutta endüstriyel toplulukları) şikâyette bulunabilirler. Bu şikâyetlerle yönetim Kurulu meşgul olur. (39) İcabederse bu şikâyetleri bir soruşturma komisyonuna tevdi eder. (Md 411-414) İcap ederse sonunda Adalet Divanına da müracaat edilebilir. Hatta 418 inci maddeye göre bu mahkeme, haksız devlet aleyhine diğer devletlerin almakla haklı olacakları ekonomik tedbirlere de işaret edebilir.

Gerek sözleşme tasarılarının gerekse tavsiyelerin hazırlanması 3 safha arzeder. İlk safha umumi müzakere safhasıdır. Bu müzakerelerde komiteye gönderilecek tasarıların şekli ile gideceği komite tesbit edilir. Komitelerde ekseriya Çalışma Bürosunun verdiği tasarı üzerinde görüşülür. Hazırlanan tasarı komite raportörü tarafından (ki ekseriya komite reisi-dir) konferansa arz edilir. Alman karara nihai şeklini vermesi için (drafting) tahrir komitesine gönderilir. Buraya kadar kararlarda âdi ekseriyet cari iken bu komiteden gelen tasarı konferansa üçte iki çoğunlukla kabul edilmelidir. Sözleşme taslağı olarak kabul olunmayanlar arzu edilirse tavsiye şeklinde kabul edilebilir amma bunun için de yine üçte iki

38. Bu işin hazırlanması hususunda Konferans Yönetim Kurulundan mütehas-sızlardan müteşekkil teknik bir komite kurmasını istemişti. İlk mütehas-sızlar komi-tesi 1927 de kurulmuş ve ilk raporunu bu tarihte vermiştir.

39. Bu hususta etraflı izahat için Yönetim Kurulu kısmına bak.

ekseriyyet lâzımdır. Teşkilâtın kuruluşundanberi sözleşmelerin bir devrede görüşülüp diğerinde karara varılması âdet şeklini almıştır ki bu usulün kanaatleri kökleştirme bakımından çok faydası vardır.

II. YÖNETİM KURULU: Anayasamın çalışma bürosunun kontrolörü olarak ifade ettiği Çalışma Teşkilâtı Yönetim Kurulu, başlangıçta 24 kişiden teşekkül eder ve bunların 12 si hükümet 6 sı işveren ve diğer 6 sı da işçi delegelerinden seçilirdi. Hükümet delegelerinin 8 i de daimi olarak büyük endüstri memleketleri delegelerinden müteşekkil olup diğer 4 ü konferastaki hükümet delegeleri arasından seçilirdi. (40) Avrupa devletlerinin Yönetim Kurulunda fazla rol oynamalarına diğer devletlerin itiraz etmeleri üzerine 1922 de 4 üncü Çalışma Konferansının 9 uncu oturumunda, 2 muhalif 6 müstenkif oya mukabil 82 oyla Anayasamın 393 üncü maddesi tadil edilerek Yönetim Kurulu üyelerinin adedi (16 sı hükümet 8 i işveren 8 i işçi delegesi olmak üzere) 24 ten 32 ye çıkarıldı ve 16 hükümet delegesinden 6 sı, işçi ve işveren temsilcilerinden de 2 şer tanesinin Avrupa devletlerinden olmayacağı tesbit edildi.

(41) Mühim endüstri devletlerinin seçilmesi oldukça önemli münakaşalara yol açmış ve (ilk Çalışma konferansını tertip komisyonu) Vaşingtondaki müzakerelerinde bu husus için bazı kıstaslar tesbit etmiştir: (1. Münakale ve maden işçileri de dahil olmak üzere bütün endüstri nüfusunun toplamı. 2. Endüstri nüfusunun umum nüfusa nazaran nispeti 3. Su kuvveti de dahil olmak üzere bütün beygir kuvveti. 5. Bütün araziye nazaran demiryolları uzunluğunun mil üzerinden nispeti. 6. Ticaret gemilerinin tonajı toplamı.) Bu kıstaslara göre ve 1913 ten beri eldeki elverişli istatistiklerden faydalanarak en mühim 8 endüstri devletinin Belçika, Fransa, Almanya, B. Britanya, İtalya, Japony İsviçre ve A. B. D. olduğu tesbit edilmişti. Fakat Polonya, İsveç, Kanada, İspanya ve Hindistan bunâ derhal itiraz ettiler. İspanya, Kanada ve Polonya Yönetim Kuruluna üye seçilince, ve İsveç te itirazını geri alınca mesele muvakkaten halledildi, fakat 1920 de Hindistan ve sonrada arkasından Polonya meselesi Milletler Cemiyeti Konseyine getirdiler. Konseyde 4 ü Yönetim Kurulu üyesi ve 4 ü de Genel Sekreterlikçe seçilen mütehassıslardan müteşekkil bir komite kurdu. Uzun tetkiklerden sonra bazı kati kıstaslar lehinde kanaat ishar edildiyse de bir İtalyan profesörü tarafından ortaya atılan bu kıstaslardan faydalanabilmenin mevcut malumatla kabil olmadığı meyda-

40. Pitman B Potter. An Introduction to the Study of International Organization. Sahife 313.

41. C. H. Ellis. Adı geçen eserin Sahife 252-258

na çıktı. Bunun üzerine komite daha doğru ve emin esaslara dayandırılmak şartıyla Vaşington kıstaslarına rücu etmek zorunda kaldı. Bu esaslar üzerine A. B. D. nin üye bulunmamasından dolayı Konsey Almanya, Belçika, B. Britanya, Kanada, Fransa, Hindistan, İtalya ve Japonyayı en mühim 8 endüstri memleketi olarak seçmiştir. (42) 1947 de Yönetim Kurulunda 8 önemli sanayi devleti olarak A. B. D. İngiltere, Belçika, Kanada, Çin, Fransa, Hindistan ve Hollanda bulunuyordu. Diğer 8 devlette Avusturalya, Brezilya, Şili, Mısır, Meksika, Peri, Polonya ve İsveç'di. (43)

Yönetim Kurulu senede 4 ilâ 7 (ki ekseriya 5 oluyor) toplantı yapar ve her biri ekseriya bir hafta sürer. Başlangıçta bu toplantılar gizli yapılıyordu şimdi umuma açıktır. Yönetim Kurulu ufak komiteler halinde faaliyette bulunur ve Çalışma Bürosunun kontrolü, konferans gündeminin tanzimi, bütçeyi kontrol için Çalışma Bürosu ile iş birliği yapan komiteyi seçmek ve tasdik edilen sözleşmelerin tatbiki hakkındaki ihtilâfların hallindeki görevlerini yerine getirir. Yönetim Kurulu aynı zamanda çalışma Bürosunun Müdürünü de seçer. (44)

Yönetim Kurulu Konferansın gündemine bir meseleyi koyduktan sonra bunu değiştirmeğe hakkı yoktur. Anayasanın 402 inci maddesine göre gündemden bir mevzuun çıkarılması için üye devletlerden birinin itirazı ve bu itirazın üçte iki çoğunlukla kabul edilmesi lâzımdır. Bunun için **gündem** büyük bir dikkatle hazırlanır. Konferans gündeminin ilk meselesi daima Müdürün raporudur. Raporda geçen toplantılardan beri geçen olaylardan ve bilhassa tasdik edilen sözleşmeler ve bunların tatbiki hususunda alınan tedbirler izah edilir ki bunlar devletlerin her yıl vermekle mükellef oldukları raporlarla hazırlanır. Yani Yönetim Kurulu Devletlerarası çalışma Teşkilâtının genelkurmayı mevkiindedir, aldığı raporlara dayanarak mücadele sahası için gerekli işleri yapar ve lüzumlu kararları alır.

Yönetim Kurulunun mühim vazifelerinden biri Çalışma Bürosunu kontrolüdür. Diğer bir vazifesi de bütçe tasarısını kontrolüdür. Son tadiller üzerine kabul edilen mali nizamnameye göre bütçe tahminlerini Çalışma Bürosu yapar ve hazırlanan tasarıyı Yönetim Kurulu tetkik eder. Yönetim Kurulu tetkikatının sonucunu bir rapor halinde üye devletlere yıllık konferanstan iki ay önce gönderir. Bu tasarı Konferansa sunulduğu zaman her üye devletten bir hükümet temsilcisiyle kurulan komiteye arz edilir ve bu-

42. Francis G. Wilson, International Labour Organization. E. S. Sciences Cilt 8 Sahife 164-166

43. Milletlerarası 31 inci Çalışma konferansı. Çalışma 25. Sah. 107

44. 1920 de seçilen Müdür Fransız Devlet Bakanı M. Albert Thomas idi 1932 de Butler Müdür olmuştur.

nun da tetkikinden geçen tasarı nihai tasvibi için konferansa arz edilir. Böylece bütçe Konferansça, Anayasanın 1945 tadili ile kabul edilen 13 üncü maddesinin kendisine verdiği selâhiyetler dahilinde, tasdik edilir. 13 üncü maddenin 2 nci fıkrası aynen "Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı bütçesinin onanmasından ve aidatın tahakkuk ve tahsiline ait hükümler, mevcut mürahhasların üçte iki oy çoğunluğu ile Konferans tarafından tesbit edilecek ve bütçe ile giderlerin üyeler arasında dağıtımına ait anlaşmaların Hükümetler temsilcilerinden mürekkep bir komisyonca tasvip edileceğini belirteceklerdir" demektedir. (45)

Yönetim Kurulu Konferansa tevdi edilen ekseri meselelerin izhari hazırlıklarını tamamlar ve böylece konferansla çok sıkı münasebette dir. Hatta iç tüzüğüün 20 inci maddesinin 6 inci fıkrasına göre "Yönetim Kurulu kararları" Konferansça tasvip edilmezse yeni bir Yönetim kurulu seçimi yapılması lâzımdır." (46)

İhtilâfların halli hususunda da Yönetim kurulunun bir görevi vardır. Bir devletin tasdik ettiği bir sözleşme hükümlerine riayet etmediği iddiası ile işçi veya işveren sendikaları şikâyette bulunabilirler. Böyle bir halde yönetim kurulu şikâyetleri o hükûmete bildirilerek icap ederse aldığı cevapla birlikte bütün muhaberatı neşreder. Bu hususta müessir olacak etkârî umumiyedir. Diğer ciddi bir mesele aynı sözleşmeyi tasdik eden iki devletten birinin diğerini o sözleşmeye riayet etmemesi dolayısıyla şikâyet etmesidir. Bu halde yönetim kurulu itham edilen devletin görüşünü öğrendikten evvel veya sonra meseleyi bir soruşturma komisyonuna havale eder. Soruşturma komisyonu yönetim kurulunun talebi üzerine devletler lüzum gördüğü malûmatı toplar. Anayasanın 413 üncü maddesine göre böyle bir komisyonun kurulması halinde üyeler istenilen bütün malûmatı vermekle mükelleftirler. Komisyon vaki şikâyetler, elde ettiği malûmatı karşılaştırır ve neticede bir raporla tavsiyede bulunur. İcabederse haksız gördüğü devlet aleyhine alınabilecek iktisadî mahiyetteki tedbirleri de bildirir. Bu rapor ilgililere gönderildiği gibi neşr de edilir. İlgililerin bir ay içinde raporu ve tavsiyeleri kabul ettiklerini bildirmeleri yahut etmiyorlarsa Adalet divanına başvurmaları icap eder. Bu halde Divan hususi olarak 5 kişilik heyet halinde toplanır. Buna 4 iş müşaviri ile yönetim kurulunca seçilen 2 işçi 2 de işveren delegesi katılır. Adalet Divanı kararı

45. Konferansın 29 uncu içtimaında onanan 1947 bütçesi yekûnu 16.052.980 İsviçre frangı yâni aşağı yukarı 3.733.000 dolar tutmaktaydı. Bütçe üyeler arasında yekûn olarak 690 üniteye ayrılmıştır. Hükümetimizin 947 de hissesine düşen 163.631;12 İsviçre altın frangı idi. -H. A. Göktürk. Çalışma 13 Sa. 67.

46. H. Ellis. Adı geçen eseri Sa. 258

katidir. Haksız bulunduğu taraf aleyhinde alınabilecek iktisadî tedbirleri de bildirebileceği gibi bu gibi hallerde diğer devletlerin, haksız devletin karara ve tavsiyelere uyduğuna dair yönetim kurulunu tatmin edinceye kadar, bu kararlara uymaları lâzımdır.

III. DEVLETLERARASI ÇALIŞMA BÜROSU: Çalışma Bürosu Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının Genel Sekreterliğidir ve memurları umumiyetle Birleşmiş Milletler Sekreterliğinin statüsüne tabidir.

1924 Konferansında M. Thomas'ın raporunda da beyan ettiği gibi anayasa, Büronun görev ve yetkileri hususunda, konferans ve yönetin kurulumunkilere nazaran daha müphemdir. 396 ıncı madde arasında, sanayi çalışma şartlarının devletlerarası düzenlenmesine müteallik malûmatın toplanması ve neşri ile bilhassa devletlerarası sözleşmeler mevzuu yapılmak üzere konferansa tevdi edilecek meselelerin veya konferansça talebedilen bu çeşit meselelerin tatkiki de dahildir. Konferans toplantılarının gündeminin hazırlıklarını yapar. Devletlerarası ihtilâflara müteallik mevcut antlaşmanın kendisine verdiği görevleri yerine getirir. İngilizce ve Fransca olmak üzere yahutta ilâveten yönetim kurulunun münasip göreceği lisanslarda devletlerarası endüstri ve çalışma meselelerinden bahseden muntazam neşriyatta bulunur. Umumiyetle, bu maddede beyan edilen vazifelere ilâveten, konferansça kendisine tevdi edilen yetkileri kullanır ve görevleri yerine getirir."

Büronun Müdürü Yönetim Kurulunca seçilir ve büronun faaliyetleri ile memurlarından mesuldür. Memurlar Müdür tarafından tayin edilir ve bu tayinler en iyi randıman almak gayesiyle telif edilebilecek bir şekilde muhtelif milletlere mensup şahıslar arasından yapılacaktır. Bu şahıslardan bazıları kadın olacaktır. Müdür veya vekilinin bütün yönetim kurulu toplantılarında bulunmaları lâzımdır. Büro yönetim kurulunca kontrol edilir. Büro karışık diplomatik yollara sapmağa mecbur kalmaksızın devletlerin Çalışma bakanlıkları veya Bakanları ile doğrudan doğruya münaşebete girişebilir.

Büronun Fransa, İngiltere, İtalya, Çin, Hindistan ve A. B. D nde şubeleri vardır.

(48) Büro görevlerini yerine getirebilmek üzere şu şekilde teşkilatlanmıştır: I. Müdür II. Müdür muavininin emri altında idare ve dahili servis. III. Diplomatik servis IV. Araştırma servisi V. İstihbarat ve İrtibat servisi.

47. C. H. Ellis. Adı geçen eseri Sa. 259

48. C. H. Ellis adı geçen eseri Sahife 260-265

I. Müdür ve kabinesi diye adlandırılan maiyeti müdüre tevdi olunan meselelerle meşgul olur ve Müdürün emirlerinin icrasına nezaret eder. Müdüriyete bağlı ufak bir de matbaa servisi vardır ve bu suretle günlük matbuatla irtibattadır.

II. Müdür muavini müdür bulunmadığı zamanlarda onun görev ve yetkilerine sahip olur. Emri altında bir idare bir neşriyat ve birde tercüme daireleri vardır. Kendisi bütün resmi evrakın tetkiki, tercümesi, meşri satış ve tevziinden mesuldür.

III. Diplomatik servis. Bu servisin reisi Müdür ve muavininin yokluğu esnasında bütün bürodan mesuldür. Bu servis Versay andlaşmasının XIII üncü kısmına müteallik muhaberattan, konferans ve yönetim kurulu toplantılarının hazırlık ve kâtiplik işlerinde ve sözleşme tasarılarının tercüme ve tasdikine müteallik işlerinden sorumludur. Bundan dolayı 3 kısım servisi ve Hukuki servisle Muhaceret servisi olmak üzere 5 kısma ayrılmıştır.

1. Birinci kısım: Yönetim kurulu sekreterliği ve komitelerinden müteşekkil olup vazifesi sözleşmelerin uygulanışını izah etmek, konferans zabitalarını tutmak, resmi bültenleri neşretmek ve sözleşmelerin tasdikine müteallik umumi meselelerle meşgul olmaktır.

2. İkinci kısım: Konferans hazırlıklarını yapar, hükümetlerle resmi muhaberati idare eder ve sözleşmelerin denizcilğe ait meseleleri ile meşgul olur.

3. Üçüncü kısım: Bağımsız olmayan memleketlerdeki çalışma şartları yerli işçiler, çalışma mükellefiyeti ve angarya meseleleri ile tasdik edilen sözleşmelerini buralardaki tatbikatı meseleleri ile meşgul olur.

4. Hukuki servisi: Kendi mevzuuna müteallik işleri görür ve yardımlarda bulunur.

5. Muhaceret servisi: Muhaceret işleri, yabancı işçilerin korunması ve muhaceret işlerine müteallik matûmatın toplanması ve neşri için lüzumlu hazırlıklarla meşgul olur.

IV. Araştırma servisi: Bütün dünyadaki iş kanunlarına müteallik eserleri toplar ve muntazam neşreder. Çalışma sözleşmesi mevzuu olacak meselelere müteallik çalışma ve araştırmalar yapar. Bu da 10 şubeye ayrılmıştır:.

1. Birinci şube: Çalışma meselelerine müteallik istatistiki malûmat hazırlar, fiyat, ücret ve hayat seviyesine müteallik istatistikler toplar. Çalışma istatistikleri metodlarının ve tablolarının tevhidini işiyle uğraşır.

2. İkinci şube: İş yönetmeliklerine ve kanunlarına müteallik çalışmaları hazırlar; mukayeseli iş kanunları tetkikleri yapar. Dünyanın en mü-

him iş kanunlarını ve kararlarını tercüme ederek neşreder. İşe müteallik mahkeme kararlarını, devletlerarası noktai nazardan tetkik eder. Kolektif pazarlık uzlaşma ve hakem işleri üzerinde hazırlık çalışmaları yapar.

3. Üçüncü şube: Hukuki ve istatistiki esaslara havi olmayan çalışma şartlarını tetkik eder. Fikir işçileri (Devletlerarası Fikri teşriki mesai Enstitüsü - International Institute for Intellectual Cooperation- ile münasebetlerde bulunur) kadın ve çocukların çalışması, gece mesaisi, işçi tatlilleri, teknik eğitim, ilmî çalışma metodu v. s. ile meşgul olur.

4. Dördüncü şube: Çalışma meselelerine tesir ettiği nisbette iktisadî amillerin tetkiki ile meşgul olur.

5. Sosyal sigorta ve emeklilik şubesi: Sosyal sigorta iş kazaları veya harp dolayısıyla malûliyete duçar olanlara müteallik meselelerle (ücretlerin tespiti sistemi, mesleki eğitim, iş bulma, ücret v. s.) meşgul olur.

6. İş bulma şubesi: İşsizliğe müteallik işlerle meşgul olur.

7. Ziraat şubesi: Ziraat şubelerine müteallik meselelerle meşgul olur ve Roma Devletlerarası Ziraat Enstitüsü ile işbirliğinde bulunur.

8. Sıhhat şubesi: Enstitüye müteallik bütün sıhhi meselelerle meşgul olur ve muhtelif memleketlerde bu husustaki kaidelerin mukayesesi ile uğraşır.

9. Emniyet şubesi: İş kazalarına mani olmak için yapılan sanayi kontrollerine ait raporları ve emniyet tedbirleriyle diğer tedbirlere müteallik raporları tetkik eder ve muhtelif memleketlerdeki kontrollerin mukayeseli tetkiklerini hazırlar. Bu husustaki neşriyate lüzumlu malûmatı da tedarik eder.

10. Rusya şubesi: Sovyet Rusyadaki sosyal ve ekonomik meseleleri tetkik eder.

V. İstihbarat ve irtibat servisi: Çalışma Bürosunun kütüphanesini de ihtiva etmekle beraber asıl millî ve devletlerarası işçi ve işveren teşekkülleriyle münasebette ve bunlardan lüzumlu malûmat toplar ve yayar. Bunun görevi günlük malûmatı toplayıp yaymak olduğundan Araştırma Servisinin görevi olan teşkilâta lüzumlu malûmatı toplama işinden farklıdır. Bu serviste işverenler teşekkülleriyle münasebette bulunan İşverenler Teşkilâtı servisi, işçi teşekkülleriyle münasebette bulunan İşçiler Teşkilâtı servisi kooperatif teşekküllerle münasebette bulunan Kooperatifler Teşkilâtı servisi, Kütüphane, Danışma ve Evrak servisi gibi servisler de vardır.

Teşkilât aşağıdaki neşriyatta bulunarak bu husustaki görevlerini yerine getirmektedir: Aylık ilmi bir mecmua olan Devletlerarası Çalışma Mecmuası (International Labour Review); üç ayda bir iş kazalarına kar-

şı alınan tedbirler ve yapılan tecrübelerden bahseden Endüstride Emniyet (Industrial Safety); aylık muhaceret raporu (Monthly Record of Migration); Sosyal hayatın muhtelif şubelerine müteallik önemli malûmat veren haftalık Endüstri ve Çalışma mecmuası (Industry and Labour Review); üç ayda bir çıkan ve muhtelif memleketlerin iş kanunlarını ihtiva eden Kanun Serileri (Legislative Series); Endüstriyel Sağlık Bibliografisi (Bibliography of Industrial Hygiene); çalışma istatistikleri yılı (Year Book of Labour Statistics); Resmi bülten (Official Bulletin). Bunlardan başka Devletlerarası Çalışma konferansları zabıtları, bir sürü hususî tetkik ve raporlar 1918-1925 yılları arasında dünyanın ekonomik durumunu tesbit eden bir anket (Enquête sur la Production), kömür müstahsili memleketlerde iş durumları hakkında bir tetkik, Rusyada iş kanunları ve çalışma şartları hakkında bir tetkik, Asyadaki çalışma şartları hakkında bir tetkik, sosyal sigorta, ücretler, kömür madeni istihsali ve çalışma durumuna müteallik araştırmalar ile ticari, ziraî ve muhacerete müteallik bir sürü araştırmaları neşriyatı arasında zikredebiliriz.

(49) Yukarıda yapısını izah ettiğimiz teşkilâtın ilk konferansı 1919 de Vaşingtonda toplanmıştır. Bu konferansın gündemi Sulh andlaşmasıyla tesbit edilmiş ve hazırlıkları da bir komite tarafından tamamlanmıştır. Bu konferansta (1. Çalışma saatlerinin tahdidi-günde 8 haftada 48 saat. 2. İşsizlik 3. Kadınların doğum dolayısıyla çalışma şartları 4. Kadınların gece mesaisi 5. Sanayide çalışan küçüklerin asgari ücreti 6. Küçüklerin gece mesaisi hakkında olmak üzere) altı sözleşme yapılmıştır. Bu toplantıda çalışma Bürosu kurulmuş ve ilk Yönetim Kurulu da seçilmiştir.

1920 de Genovada yapılan toplantıda sırf denizcilikle meşgul olunmuş ve 3 sözleşme kaleme alınmıştır. (1. Denizci olabilmek için asgarî yaş haddinin tespiti 2. Deniz kazası dolayısıyla işsiz kalan zamanlar hakkında 3. Denizcilere iş bulma hakkında).

1921 de Cenevrede yapılan toplantıda ise (1. Ziraî işlerde çalışacak çocukların asgarî yaşlarının tespiti 2. Ziraat işçilerinin sendika kurma hakları 3. Ziraat işçilerinin ücretleri 4. Boyacılıkta üstübeç kullanılması meselesi 5. Hafta tatilinin sanayi işçilerine tatbiki 6. Denizcilerden kazancı veya yelkenci olacakların asgari yaşlarının tespiti 7. Denizcilerin mecburi sıhhi muayenelerine müteallik) 7 sözleşme kaleme alınmıştır. Bu toplantıda bazı tavsiyelerde de bulunulmuştur.

1922 de Cenevredeki dördüncü toplantıda yalnız muhacerete müteal-lik meseleler hususunda bir tavsiyede bulunulmuştur.

1923 Cenevre toplantısında da işçileri koruyan tüzük ve kanunların tatbikini kontrol edecek bir dairenin kurulması hususunda bir tavsiye ka-bul edildi.

1924 te Cenevredeki 6 ncı toplantıda işçilerin boş zamanlarını nasıl faydalı geçirebileceklerine dair bir tavsiye ile sözleşmelerin bir yıl fasıla ile iki defa tetkiki usulü kabul edildi ve ilk tetkikleri yapılan sözleşmeler 1925 te kabul edildi.

1925 konferansında (7 inci) (1. İş kazaları tazminatı 2. Mesleki has-talıklar tazminatı 3. Kaza tazminatı hususunda yerli ve yabancı işçilere müsavi muamele ve 4. Fırınlarda gece mesaisi hakkında) dört sözleşme-nin nihai kabulleri tamamlandı.

1926 da Cenevrede yapılan 8 inci ve 9 uncu toplantılarda muhacirle-rin gemilerde kontrollerinin basitleştirilmesi hakkında ve denizciler arası uzlaşma ve memleketlerine iadeleri hakkında iki sözleşme kabul edildi.

1927 de Cenevredeki 10 uncu toplantıda da biri ziraat işçileri diğeri de ticaret ve sanayi işçileri hastalık sigortalarına ait olmak üzere iki söz-leşme kaleme alındı. Bütün bu toplantılarda muhtelif tavsiyelerde de bu-lunulmuştur. 1927 toplantısında ilk defa olarak çifte müzakere-double discussion-usulü tatbiki başlandı. Bu usule göre Yönetim Kurulunca gün-deme alınan bir mesele müteakip ilk içtimam birincisinde umumî müzake-renin mevzuunu teşkil edecek ve Konferans konu bir sözleşme veya tav-siye için kâfi telâkki ederse gelecek içtimada etraflı bir şekilde görüşül-mek üzere meseleleri hükûmetlere göndermeye karar verecekti.

1919-1927 arasında tavsiyeler hariç olmak üzere devletlere tasdik için 25 sözleşme tevdi edilmiş bulunuyordu. 1927 ekimine kadar Milletler Cemiyeti 243 tasdik tescil etmiştir. Bu rakkam hayli münakaşalara yol açmıştır. Devletlerarası çalışma Teşkilâtı bu tarihte 55 devleti sinesi-ne toplamıştı. 1925 ten beri kabul edilipte 1927 ye kadar çoğu tasdik edil-memiş olan sözleşmelerden 16 sı bu devletlerce tasdik edilmiş olsa 900 e yakın tescilin yapılmış olması icap ederdi. Yalnız 224 tescil yapıldığına göre bu kabil olan yekûnun dörtte biri demektir. Fakat bu rakam bazı noktalara dikkatimizi çekmelidir; zira bütün tasdikler aynı kıymeti haiz değildir: 1. Umumî mahiyetlerine rağmen bazı sözleşmeler bütün devlet-lerce tasdik edilmemiştir. Meselâ bahri sözleşmeler sahili ve ticaret do-nanması bulunmayan devletleri ilgilendirmez. Yahut bazı ufak devletler-de önemli miktarda ziraat işçisi yoktur. Yahutta korunması istenen mes-lek hastalıklarına dair sözleşme o memlekette bu endüstrinin kurulmamış olmasından onanmaz.

2. Bir çok memleketlerde de endüstri gelişmemiş ve iş konuları mevcut değildir. Hicaz, Siam ve diğer bazı devletler alınan tedbirlerin iş şartları dolayısıyla kendi işçilerine tatbik etmenin kabil olmadığını ileri sürmektedirler.

3. Devletlerarası münasebetler daha başlangıçta olduğundan muhtelif sebepler tasdikleri geciktirmektedir. (Yalnız tecrübesizlik ve dikkatsizlik değil ticarî sahada rekabet kapasitesini baltalayacak veya buna tesir edecek mükellefler altına girmemek düşüncesi de amiller arasındadır).

4. Her devletin iktisadî durumunu da bu tasdikler bakımından hesaba bakmak lâzımdır. Zaten tasdik endüstri memleketi olmayan yerlerde iş seviyesinin yükselmesini ifade etmez. Diğer taraftan teknik bazı sebeplerle tasdikten kaçınan bazı devletler çok daha üstün seviyede bulunmaktadırlar. Fakat tasdikler çoğaldıkça ve müessir olmaya başladıkça bu müsavatsızlıklar yavaş yavaş silinecek ve önlenmesi başka şartlarla kabil olmayan rekabet korkusu da ortadan kalkacaktır. (50)

Son yıllarda sözleşmelerin onanması yılda ortalama 50 yi bulmuştur. Ne olursa olsun ilk zamanlarla mukayese edilecek olursa mühim sonuçlar elde edildiği görülür. Bilhassa büyük endüstri memleketlerinin bu sözleşmeleri tasdik etmesi ile bu reformlardan milyonlarca işçi istifade etmiştir. Bazı memleketlerde de tasdiklerin tesiri bilhassa mühim olmuştur. Meselâ Hindistanda sözleşmelerdeki tedbirlerin tatbiki ile iş şartları çok tekâmül etmiştir. Hatta sözleşmeler tasdik edilmese bile yeni millî kanunlara örnek olmaktadırlar. Belçikanın orta ve doğu Avrupanın genç milletlerinin yeni kanunlarında bu tesirler barizdir. Böylece tahminlerden daha fazla terakki elde edilmiştir.

Teşkilâtın esas görevleri arasındaki malûmat toplama ve yayma faaliyetleri de takdire lâyık bir dereceye ulaşmıştır. Çalışma Bürosu adeta sosyal meseleler hakkında bir takas odası olmuştur. Muazzam kütüphanesi vardır ve bu kütüphanenin her memleketin iş meselelerine müteallik bütün neşriyatının bulunabileceği bir merkez haline getirilmesine çalışılmaktadır.

Bu faaliyetleri esnasında teşkilâtın selâhiyetlerini aştığına dair bir çok itirazlar da vaki olmuştur. Meselâ 1921 de ziraat meselelerine müteallik bir uyumsuzluk meydana gelmiş, (51) İsviçre köylü birliğinin ve diğer bazı birliklerin ziraat işlerine ait meselelerin konferans gündemine alınmasını protesto etmeleri üzerine Fransız hükûmeti Sulh antlaşmasını göre Devletlerarası çalışma teşkilâtının ziraat işçilerini korumaya hak-

(50) Francis G. Wilson. En. S. S. Sahife 166

(51) Albert Thomas. ILO En. Br. Sahife 520

ki olmadığını ileri sürmüştür. Fikri sorulan Adalet Divanı, Fransız iddiası hilâfına, müspet kanaatte bulunduğunu beyan etmiştir. Adalet Divanının kararında da belirtildiği gibi her çeşit iş meseleleri ile ve devletler arasında sözleşme mevzuu olabilecek her sosyal islahatla meşgul olmak Devletlerarası Çalışma teşkilâtının selâhiyetleri dahilindedir. Yalnız sanayi işçisi ile değil ziraat işçisiyle hatta fikir işçileriyle de (hocalar, müzisyenler, mühendisler v. s.) meşgul olabilir. Meselâ fikir işçileri hususunda İtalyan hükümetinin teşviki ile 1927 toplantısında, 1923 te kurulan ve 10 devletten 2 milyon fikir işçisini sinesinde toplamış bulunan Fikir işçileri Enternasyonal Konfederasyonu ile münasebette bulunmak üzere hususi bir komite kurulmuştur. Muhaceret meselelerinde teşkilâtın bu hususta selâhiyetli olmadığı iddiasında bulunanların kanaatı hilâfına dibâçede muhacirlerin seyyah olarak değilde iş bulmak üzere gelmiş kimseler olarak kabul edileceği belirtilmiştir. (52)

Adalet divanınca Teşkilâtın selâhiyeti şu şekilde güzelce ifade edilmiştir:

“Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının selâhiyeti hususunda Devletlerarası Daimi Adalet Divanının kanaatı şu merkezdedir. Divanın elinde bulunan ve Devletlerarası Çalışma teşkilâtının selâhiyetlerini belirten vesikaya göre bu selâhiyet şumullüdür ve en geniş manada kabul edilmelidir. Bu husustaki uyuşmazlıklar hep aynı veche arz etmektedir; bir taraf daima sulh antlaşmasının XII inci kısmının dibâçesinde veya 427 nci maddede bahsedilmemiş mevzuların, selâhiyeti hudutlarında bulunmadığını ileri sürer. Bu husustaki kanaatimiz buna mümasil ihtilâfları halledeceğini ümid ederiz. Divanın belirttiği gibi bu geniş takdir hakkı Teşkilâtın mahdut yürütme erki ile de tasvip edilmiştir. Zira razı olmayan devlete hiç bir anlaşmayı zorla kabul ettirme kuvvetine haiz değildir.... Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının selâhiyetleri ölçü ve tabirleri teklif etmekte yoksa bunları zorla kabul ettirmek değil. Hiç şüphesiz ki en tatminkâr şekil budur. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının siyasî bir kuvvete haiz olması şayanı arzu değildir. Dünyanın bugünkü durumuna göre o teşriî bir meclis olsaydı otoritesi asla kabul edilemezdi. Fakat onun manevi kuvvetini münakaşa imkânlarını ve riyasetini geniş bir sahada tatbik edebilmesi de şayanı arzudur. Zira hiç şüphesizki o görevini peşin kanaatlar yaratma sonra adetler vücuda getirme ve sonunda hukuk yaratma tarzında yerine getirecektir” (Manchester Guardian - 2 Kasım 1926) (53)

(52) C. H. Ellis. Adı geçen eseri sahife 221-222

(53) C. Howard Ellis. The Origin Structure and Working of the League of Nations. Sahife 222.

1938 Mart'ı sonuna kadar 782 sözleşme tescil edilmiştir. Kabul edilen sözleşme miktarı 63 tür. (54)

1939 a kadar konferanslar teşkilâtın merkezi olan Cenevrede yapılmıştır.

1940 ta Çalışma Bürosu faaliyetine serbestçe devam edebilmek için o zamanki Müdürü Amerikalı Wainant ve Mr. Roosevelt'in yardımı ile Kanadanın Montreal şehrine taşınmıştır. Harp yıllarında faaliyetine devam eden teşkilât yeni işler deruhte ederek müttefik devletlerin iktisadi ve sosyal prensiplerine müzaharet etmiştir.

1941 de New York'ta teşkilâtın hususî bir konferansı aktedildi. Bu konferans harbin çıkışından beri müttefik temsilcilerinin yaptığı en geniş ölçüdeki bir toplantıdır. A. B. D. ile Kanadanın mümessilleri 1941 ve 1942 yılları zarfında, seri halinde insan emeğinin seferber edilmesi meseleleri ile alakalı 7 toplantı tertip etmişlerdir.

Yönetim kurulunun mutad toplantıları 1943 te tekrar başlamıştır. Konferanslar ise 5 yıllık bir aradan sonra 1944 te tekrar toplanmıştır.

Konferansın 1944 te Filedelfiada yapmış olduğu 28 inci toplantısında teşkilâtın istikbaldeki durumu takip edeceği politika ve programı ile Moskovada toplanmış olan Dışişleri Bakanları Konferansı ile kurulması tasarlanmış olan umumî devletlerarası teşkilât ile ilerdeki münasebetleri tetkik edilmiş ve bu görüşmeler neticesinde Teşkilâtın gaye ve hedeflerini belirten Filedelfia Beyannamesi neşredimıştır. Sanfransisko beyannamesinden bir yıl önce kabul edilmiş olan Filedelfia beyannamesi 25 yıllık devletlerarası iş birliğine dayanarak, teşkilâtın gayelerini maksatlarını ve bu teşkilâta üye bulunan devletlerin sosyal ve iktisadî bünyelerine esas teşkil etmesi gereken prensipleri ifade etmektedir. Evvelâ prensip olarak insan emeğine alınır satılır bir ticaret metayı gözüyle bakılmıyacağı, dünyanın her tarafında fakru zaruretin diğer taraflarda refaha engel teşkil edeceği, yoksulluğa karşı gelmek için her muhitte devamlı surette alınması lâzım gelen tedbirlerden başka devletlerarası dayanışma ve plânlı iş birliğine de ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

Beyannamenin diğer kısmında devamlı başarılar ancak sosyal hakkaniyet ve adaletle temin edilebileceği, ırk, inanç ve cinsiyet farkı gözetmeksizin her insanın serbestlik ve vakar içinde maddi ve fikri yükselmeğe, iktisadî emniyet içinde yaşamağa ve fırsatlardan eşitlik dairesinde istifadeye hakkı olduğu ileri sürülmektedir. Beyannamenin ihtiva ettiği diğer esaslı hükümler şöylece hülâsa edilebilir. Gerek millî ve gerek devletlerarası malî ve iktisadî tedbirler, ancak yukarıdaki gayelere hizmet şar-

tiyle kabule lâyıktır. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı bundan başka her yerde eşitsizliğe mani olmak her ferde çalışarak hayatını kazanmak imkânını vermek, mayışet seviyesini yükseltmek, sosyal sigorta ve yardım esaslarını kurmak, çocuğu ve anayı korumak sıhhat gıda, ev, terbiye ve istirahat sahalarında lâzımgelen tedbirleri almak ve saire gibi hususlarda devletlerarası iş birliğini temin etmek ve ameli programlar hazırlayarak onların tatbikinde amil olmak vecibesindedir.

Dünyanın istihsal kaynakları milli ve devletlerarası gayretlerle daha faydalı bir şekilde kullanılmalıdır. İstihsal ve istihlâk arttırılmalı, şiddetli iktisadi dalgalanmalara meydan verilmemeli dünyanın geri kalmış bölgelerinin iktisadî ve içtimaî ilerlemesine çalışmalı ziraat mahsulleri fiyatlarında dünya piyasalarında istikrar temin etmeli, dünya mübadele hacmini genişleterek bu alanda gerek sıhhat, terbiye ve sair yollarda kurulacak diğer muayyen devletlerarası kurumlarla da iş birliğinde bulunulmalıdır. Beyannamenin sonunda, bütün bu prensiplerin dünyanın her tarafı hakkında cari olduğu ve her türlü ülkenin terakki ve inkişaf seviyesine uygun şekiller göz önünde tutulmak şartıyla bu prensiplerin her yerde tatbikinin, bütün dünyayı ilgilendiren bir keyfiyet olduğu teyid edilmektedir.

Filedelfiya beyannamesinin hükümlerinin bir çoğu Sanfransisko beyannamesinin hükümleri arasına da girmiştir. Esasen bu hükümler, Filedelfiya'dan da Sanfransisko'dan da evvel milletler tarafından benimsenmiş ve insanların vicdanında yer bulmuş olan yüksek ideallerdir.

Beyannameden başka, vazifelerini daha iyi bir şekilde ifa etmesini temin gayesi ile teşkilâtın yeniden teçhiz edilmesine ve tadilât yapılması mütalâası ile anayasa gözden geçirildi.

1945 Konferansında Anayasanın tadili için bir senet kabul edildi ve yönetim kurulunun toplantısında ifade edildiği gibi Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile iş birliği yapmak hususundaki arzu teyid olundu. Anayasanın tadili hususundaki senet şu noktaları ihtiva ediyordu:

1. Eski anayasa gereğince Milletler Cemiyetinin eski veya yeni her üyesi Teşkilâtın da tabii şekilde üyesi sıfatını kazanıyordu. Yeni tadile göre ise, 1/11/1945 tarihinde Teşkilâtın üyesi olan bütün devletlerle, bu tarihten sonra üyeliğe kabul edilecek devletler, Teşkilâtın üyelerini teşkil edeceklerdir. Üyelik vasfını sonradan kazanmak için ya Birleşmiş Milletlerin asli üyesi olmak veyahut Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Kararı ile Birleşmiş Milletler arasında kabul edilmiş bulunmak ve ayrıca, Teşkilât anayasasından doğan ödevleri kesin şekilde kabul ettiğini Teşkilâtın Büro Umum Müdürlüğüne bildirmek şarttır. Keza, Konferansta mevcut delegelerin üçte iki nispetindeki oy çoğunluğu ile bir devlet, Teşkilâta üye olarak kabul edilebilir. Fakat üyeliğin fiili şekilde muteber olması

için, ilgili Devletin Teşkilât anayasasının hükümlerini kesin şekilde kabul ettiğini Büro Umum Müdürüne tebliğ etmesi şarttır.

2. Yeni tadile göre, iki yıl evvel ihbar şartıyla, üyelikten çekilen her Devlet onamış bulunduğu çalışma sözleşmeleri hükümlerine, onlarda yazılı süre zarfında bağlı kalacaktır. Halbuki eski anayasada böyle bir hüüm yoktu.

3. Eski metne göre, anayasada konferansta yapılması kararlaştırılan değişiklikler, üyelerin dörtte üçü ve Milletler cemiyeti Konseyi üyesi olan bütün devletler tarafından onanması ile yürürlüğe girdi. Yeni metne göre ise, tadil, Yönetim Kurulunda en büyük endüstriel önemi haiz olarak mevcut sekiz üyeden beşi dahil olmak üzere, üyelerin üçte ikisinin onaması ile yürürlüğe girecektir.

4. Konferans toplantıları, bir evvelki toplantıda Konferanşa verilecek her hangi bir karar mahfuz kalmak şartıyla, Yönetim Kurulunca tayin edilecek yerde akdolunacaktır. (md 5)

5. Devletlerarası Çalışma Bürosunun merkezi hususundaki değişikliklere üçte iki çoğunlukla karar verilir. (md 6)

6. En büyük endüstriel önemi haiz üyelerin hangileri olduğu yönetim kurulunca tayin edilecektir. Fakat buna karar vermeden evvel meselenin bitaraf bir komitece tetkikini sağlamakta Yönetim kurulunun vazifesidir. Karara itiraz edilirse meseleyi Konferans halledecektir; fakat hallo-lununcaya kadar Yönetim Kurulu kararı bâkidir. (md. 7 n. 3)

7. Büro Müdürü unvanı Genel Müdürlüğe tahvil edilmiştir.

8. Eskiden Milletler cemiyetinin yardımını isterken şimdi "her türlü Milletlerarası Genel teşkilât ile mürtebit alanlarda özel vazifeleri olan milletlerarası amme hukuku teşkilâtlarile iş birliği yapacak. Milletlerarası amme hukuku teşkilâtları temsilcilerinin müzakerelerine oy hakkı olmaksızın katılmaları için gerekli tedbirleri alacak; arzuya şayan gördüğü takdirde işverenler, işçiler tarımcılar ve kooperatifçiler teşkilâtı dahil Hükûmete mensup olmayan tanınmış milletlerarası teşkilâtlara danışmak için faydalı her türlü tedbirleri alabilecektir. (md. 12)

9. Soruşturma komisyonu kararlarına karşı Adalet Divanının müracaat müddeti 1 aydan 3 aya çıkarılmıştır. (md. 29 n. 2)

10. Eski metne göre teşkilâtın masraflar Milletler Cemiyetinde buna ayrılan tahsisattan ödenmekteydi. Şimdiki halde ise bütçenin ve masrafların üye devletler arasında taksiminin hükümet delegelerinden teşkil olunan özel bir komisyon tarafından onanacağı tespit edilmiştir.

11. Evvelki metinde mevcut olmayıp yeni tadilde konulan bir hükme göre, üyelerden biri, hissesine düşen masraflardan; geçmiş iki yılın tama-

mina ait miktarını ödemekte geciktiği takdirde, konferansta, yönetim kurulunda veya herhangi bir komisyonda oy vermez. Ancak, konferans, bu gecikmenin, elde olmayan bir sebebe dayandığını görürse, o üyenin oya katılmasına izin verilebilir.

12. 39 uncu madde ile Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının tüzeltkisi, lik tanındığı gibi bağit ehliyeti, mal iktisabı ehliyeti ve dava açma ehliyeti de tanınmıştır.

13. Teşkilât üyeleri, genel Müdür ve Memurlar görevlerini yerine getirebilmek maksadiyle, ayrı bir anlaşma ile tespit edilecek imtiyaz ve dokunulmazlıklarından istifade edeceklerdir. Bu tadil 1946 Eylülünde yürürlüğe girmiştir. Bununla Filedefiya Beyannamesinin anayasaya bir ek olarak ilâvesine, Milletler Cemiyetine müteallik bütün vesikaların iptaline, Birleşmiş Milletler ile devletlerarası iş birliğinin kolaylaştırılması, Yönetim kurulunun görev ve yetkilerinin açıklanması, sözleşmelerin daha müesser olması v. s. temin edilmiştir.

1946 Mayısında Yönetim kurulunun bir delegesi ile Birleşmiş Milletler teşkilâtı Ekonomik ve Sosyal Konseyin bir komitesi arasında yapılan müzakereleri takiben teşkilâtlar arasındaki münasebetlerin şartlarını tayin etmek üzere bir anlaşma kaleme alınmıştır. 21 Haziranda Ekonomik ve Sosyal Konsey bu anlaşmayı ittifakla kabul etmiştir. Anlaşma 2 Ekim 1946 da 29 uncu Çalışma Konferansında ve 14 Aralık 1946 da Genel Kurul tarafından ittifakla tasvip edildi ve yürürlüğe girdi.

(55) 1945 te Teşkilât 40'ı Sanfransisko antlaşmasını imzalayan 52 devleti sinesinde toplamıştır. Bir aralık Sanfransisko toplantısında Devletlerarası Çalışma Teşkilâtını Birleşmiş Milletlere dahil etme dahis mevzuu olmuşsa da bundan vazgeçilmiştir. Birleşmiş Milletler Milletler Cemiyeti hilâfına bu gibi teşekküllerin mirasına konmaktan ziyade ademimerkeziyet usulünü takip edip onları muhtar bırakmak fakat sıkı münasebetlere girmeye tercih etmiştir.

1919 senesinden 1947 senesi Haziranının sonuna kadar geçen zamanda 30 konferans 102 yönetim kurulu toplantısı olmuş, 80 devletlerarası çalışma sözleşmesi ve 80 tavsiye kabul edilmiştir.

Teşkilâtın son yıllardaki faaliyetlerine gelince:

30 uncu toplantı 19 Haziran 1947 de Cenevrede yapıldı. Konferansa 48 devletin 1200 kadar delegesi iştirak etmiştir. Büyük devletler hemen kâmilan Çalışma Bakanlığının başkanlığındaki heyetlerle iştirak etmişlerdir. Bu konferansta bağımsız olmayan memleketlerdeki sosyal politika, endüstriyel ve ticarî teebbüsler Çalışma Teşkilâtınca kontrolü ve iş

bulma servisi teşkilâtı meseleleri, sendika meseleleri görüşüldü ve Avusturya üye olarak kabul edildi. Bundan başka Marşal plânının desteklenmesine dair bir beyannamede kabul edilmiştir. (56) Bu yıl içinde teşkilâtın muhtelif komiteleri de faaliyette bulunmuştur. Bilhassa Mahallî Asya Konferansı için muhtelif şark memleketlerinde tetkikatta bulunulmuştur. 1947 senesinde işsizlik pekaz memlekete tesir etmiş ve daha ziyade kol kuvveti eksikliği hissedilmiştir. Fakat eski işsizlik problemi hala hatırlardadır ve hemen her toplantıda buna temas edilmektedir. Meselâ mensucat komitesinde, mensucat işçilerine tam çalışma imkânları sağlamak üzere görüşülmüş ve bu sahada Almanyanın ve Japonyanın haksız rekabetinden çekinildiği için Yönetim kurulunca Çalışma Bürosundan, Ekonomik ve Sosyal Konseyden ve diğer devletlerarası teşkilâtlardan “tehlikeye maruz devletlerin endüstrisinden istikrarı sağlayabilmek üzere yardımda bulunmaları” istenmiştir. İnşaat, mühendislik ve amme hizmetleri komitesi daha ziyade buhranlardan çekindiği için uzun vadeli programlar tatbik edebilmek üzere hükûmetlere istatistik malûmat toplamaları hususunda ikazda bulunmuştur.

1947 Kasımında İstanbulda yapılan Orta ve Yakın Şark Toplantısında bilhassa mütehasız işçi temini meselesi görüşülmüştür. (Bu hususta çalışma'nın 24 üncü yani İstanbul Yakın ve Orta Doğu Bölge Çalışma Toplantısı sayısında etraflı malûmat vardır.)

Çalışma teşkilâtınca teminine uğraşılan ekonomik gelişme bakımından tam çalışma ve gelir teminatı, hayat seviyesinin yükseltilmesi için kâfi olmayıp geri memleketlerde de ekonomik gelişmenin sağlanması bunlar kadar lüzumludur. 1947 toplantısında bu hususta tatbik edilecek sosyal politikanın tespitine müteallik 5 sözleşme kabul edilmiştir. (57)

25 Ocak 1948 de Akdeniz Havzası milletlerini ilgilendiren çalışma meselelerini görüşmek için Roma'da da bir bölge çalışma konferansı toplanmıştır. 16 Avrupa devletinin katıldığı bu konferansta: Avrupanın kalkındırılmasında çalıştırılacak işçiler meselesi, acemi işçilerin yetiştirilmesi gibi belli başlı çalışma konuları birer programa bağlanmıştır. Ayrıca Marşal plânından faydalanacak 16 devletin 15 Mart 1946 tarihinde Paristeki İktisat Konferansı toplantısı için bir müzakere plânı da hazırlanmıştır. (58)

(56) Çalışma 21. Sahife 78 .

(57) Economic Report - Salient Features of the World Economic Situation 1945-1947. United Nations Department of Economic Affairs. Sahife 266-271

(58) H. R. Ertuğ. Avrupa bölgesi çalışma Konferansı. Siyasî ilimler Mecmuası Yıl XVII sayı 202 sahife 482

31 inci Devletlerarası Çalışma Konferansı 17 Haziran 1948 tarihinde Sanfransisko'da toplanmıştır. Görüşülen meseleler arasında teşkilâtın bütçesi ve mali meseleleri, sözleşmelerin uygulanışı, iş ve işçi bulma teşkilâtları, mesleki yöneltme, ücretler, sandika serbestisi, bazı sözleşmelerin tadili v. s. sayılabilir. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtının yeni Yönetim Kurulu seçimi de bu Konferansta yapılmıştır. Hükümetimiz oy birliği ile Yönetim kurulunun 8 üyeliğinden birine seçilmiştir. (59)

IV

Memleketimizin durumuna gelince: Türkiye, Milletler Cemiyetine 1931 yılında Büyük Millet Meclisinin bir kararıyla iltihak etmiş ve bu karar zımında kendisini Devletlerarası Çalışma Teşkilâtına da katılmış saymıştır. Bu itibarla o tarihten beri, memleketimiz, konferanslara iştirak ederek üyelik görevlerini kabil olduğu nisbette yapmaktadır.

Meselâ hükümetimizce (Maden ocaklarıyla yer altı işlerinde kadınların çalıştırılmaması hakkındaki) 45 numaralı sözleşmeye iltihak edilmiş ve bunu 3229 sayılı ve 23/6/1937 tarihli kanunla onanmıştır. (Bu hüküm esasen İş Kanununun 49 uncu maddesiyle sağlanmış bulunmaktadır.)

5 Kasım 1945 tarihli oturumda kabul edilen Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı anayasasındaki değişiklikler hakkındaki anlaşmada 27 Mayıs 1946 da Büyük Millet Meclisi tarafından kabul ve tasdik edilerek 4907 numaralı kanuna bağlanmıştır. 1946 Montreal toplantısında 9/10/1946 tarihli oturumunda kabul edilen tadil de onanmıştır. (9 Şubat 1948 tarih ve 5175 sayılı kanun). Bundan başka 11 Şubat 1946 tarihinde şu üç sözleşmede tasdik edilmiştir: 1. 4864 sayılı kanunla "Mesleki hastalıkların Tazmini" hakkındaki 42 numaralı sözleşme projesi. 2. 4865 sayılı kanunla "Sinai Müesseselerde Hafta tatili yapılması" hakkında 14 numaralı sözleşme projesi 3. 4866 sayılı kanunla "Ücretle iş bulma Bürolarının kapatılması hakkında 34 numaralı sözleşme projesi. (60)

Şimdiye kadar 80 küsur sözleşme projesi hazırlanmış olduğuna göre tasdik ettiğimiz projelerin ne kadar az olduğunu belirtmeye lüzum yoktur. Bu hususta son günlerde bir kaç projenin tasdikinden önümüzdeki konferanslarda tadil edileceği mütaleası ile vazgeçildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Buna benzer projelerin sırf bu sebepten geciktirilmesini ve son

(59) İ. H. Yeniay. Milletlerarası 31 inci Çalışma konferansı Çalışma 25 Sahife 106 - 108

(60) Hasan R. Ertuğ. İki Milletlerarası Kurumu İştirakimiz. Çalışma 11 Sa. 41 Muhlis Fer. M. Ç. T. Çalışma 1 Sa. 15

H. R. Ertuğ. Çalışma 11 Sa. 41. Çalışma 7 sahife 14-15
Düstur Cilt. 27. Sa. 1175 Cilt. 29. S. 778.

yılların siyasi havası dolayısıyla bu sahadaki inkişafımıza mani olan sebepleri bir yana bırakarak şunu hatırlatmamız icap ederki; Konferanslarda söylenen nutuklara, hükümetlerce verilen raporlara rağmen devletlerin sosyal sahadaki terakkileri ancak hakiki olarak tasdik ettikleri sözleşmelerin adedini gösteren ve konferans üyelerine muntazaman dağıtılan istatistiklerden tesbit edilmektedir. Herkes bir memleketin seviyesi hakkındaki hükmünü bu listeye göre vermektedir. Listenin aşağısında yer alan bir memleket namına yapılacak propagandanın büyük tesiri olmayacağı meydandadır. Meselâ 1945 yılındaki listede vasati 20 tasdik yapmış devletler arasında memleketimizin 1 tasdikle durumu her halde memnun olunacak bir hal değildir. Bahusus İş kanunumuzla bu sözleşmelerde öngörülen hususların bir kısmının zaten temin edilmiş bulunması meseleyi çok daha kolaylaştırır. Fakat bu ihmal her sene Çalışma Bürosu toplantılarında ve Büro tarafından yayınlanan istatistik cetvellerinde Türkiyeyi sosyal seviyesi aşağı olan memleketlerle yanyana göstermek gibi bir netice vermiştir. Yalnız şunu da ilâve edelim ki 1947 den beri konferanslara esash bir şekilde katılmakta ve komisyonlardaki faaliyetlerimiz diğer memleket delegelerinde Türkiyeye karşı büyük bir ilgi uyandırmaktadır. Türk İş kanununu telhis eden (Fransça-İngilizce) bir broşürün dağıtılması bu ilginin artmasına canlı bir misal olmuştur.

Devletlerarası sözleşmeler karşısında Türkiye'nin vaziyeti Çalışma Bakanlığınca incelenme mevzuu olacak bir meseledir. Türk Milletine, devletlerarası münasebetlerin sosyal çerçevesi içinde mevkiini sağlayacak olan bu vazifeyi kısa zamanda başarmasına Çalışma Bakanlığımızdan beklemek hakkımızdır. Memnuniyetle işaret edebileceğimiz iki hadise de 1948 Sanfransisko Konferansında Nurullah Sümerin oy birliği ile Konferans Başkan vekilliğine seçilmesi ve Yönetim kurulundaki 8 üyelikten birinde oy birliği ile seçilmemizdir.

(61) Devletlerarası ticari münasebetler, seyahat ve muhtelif tarz münakale münasebetleri, devletlerarası teşkilâtın temelini atmakla beraber millî siyasetleri, aynı fikirde olan devletlerle birlikte tahakkuk ettirmek ve bu siyasetleri birleştirmek arzusunda bu teşkilâtın işleyiş usullerinin ve mekanizmasının kurulmasını temin etmektedir.

Devletlerarası teşkilâtların tekâmülüne üç amil müessir olmaktadır: 1. Millî hudutları aşan ihtiyaçların tatmini arzusu ki bütün devletlerarası münasebetleri yaratmıştır; 2. Tamamen millî karakterde görünmekle beraber aslında müessir olabilmesi için devletlerarası işbirliğini icap etti-

ren faaliyetlerle, devletlerarası münasebetlerin tanzimi hususunda devletlerin ve fertlerin arzuları; 3. Devletlerarası çatışma ve ihtilâfları önleme arzusu.

İşte Devletlerarasında sulh ve adaleti temin gayesi ve ümidi bu ciddi arzulara dayanmaktadır. Buna rağmen Devletlerarası teşkilâtlar tam manasıyla muvaffak olamamaktadırlar. Realiteler göz önünde tutulunca bu muvaffakiyet için devletler arasında az çok bir müsavatsızlık bulunması icap ettiği görülmektedir. Büyük müsavatsızlıklar bu teşkilâtlar için zararlıdır. Sonra durumları, arzu ve siyasetleri hiç değilse umumun faydası bakımından birbirine uymalı ve devletler bu teşkilâtlar için aynı alakayı göstermelidirler. İstikrarda bu hususta mühim bir unsurdur. Durmadan üyelerin değişmesi teşkilâtın devamlı ve faydalı olmasına manidir. Son olarakta bu esaslar dairesinde faaliyette bulunabilmek için bir devletlerarası teşkilâtlanma ilmi olmalıdır.

Umumî olarak bütün Devletlerarası teşkiller için söylenen bu esaslar pek tabiidirki Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı için de doğrudur. (62) Bilhassa şu noktada unutulmamalıdır ki Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı sırf bir uzlaşma ve muhtelif menfaatler arasında musavat tesis eden bir teşkilât olmayıp anayasasında belirtilen programını başarmak gayesini güden bir teşkilâttir. Tecrübe işçileri koruma tedbirlerinin işçilerle anlaşarak tatbik edilmediği ve bu hususla işçiler de alakadar olmadığı takdirde asla verimli olunulamıyacağını göstermiştir. Devletlerarası Çalışma Teşkilâtı işçilerin maddi, ahlâkî ve fikirî tekâmüllerini gayesini tahakkuka çalışırken aynizamanda istihsali ve çalışma şartlarının derhal düzenlenmesine mani teşkil eden iktisadî şartlar, örf ve adet farklarını ve sanayi geleneklerini de hesaba katmak mecburiyetindedir. Dibaçede belirtildiği gibi vazife iki taraflıdır. Bir taraftan memleketleri, işçilerin fedakârlığına dayanan haksız rekabetlerden korumak, diğer taraftan da işçilere iyi bir iş ve hayat seviyesi temin etmektir. Gaye sırf muhtelif memleketler arasında muvazene temini değil fertlere doğru muamele yapılmasını temindir. Siyasî faaliyetler ve iş hareketleri ne olursa olsun sosyal adalet hissi aynı kuvvetle bakidir.

İşte Devletlerarası Çalışma teşkilâtı sanayi kütlesi arasında devletlerarası ekonomik anlaşmalara ve sosyal tesanüde dayanan daimi bir sulh fikrini yaymıştır. Onun tarihi Devletlerarası bünyenin bütün zorluklarını belirtir. Millî hayat nasıl coğrafi irkî ve ananevi tesirlerle desteklenirse devletlerarası teşkilâtlarda zamanımızda ancak efkârî umumiye ve devlet-

lerin müspet kanaatleri ile doğar ve yaşayabilir. Üzerinde hemen herkesin mutabık olduğu fikir Devletlerarası Çalışma teşkilâtının sosyal politikanın asgari standartlarını koyarken devletlere karşı daha büyük bir yetki ile hareket edebilmesidir. Fakat Devletlerarası hayatta hakim olan prensipler yüzünden şimdilik buna bir hal tarzı bulunamamaktadır. Yalnız, mevzuumuzu yakından alakadar etmesi bakımından, yarınki dünyanın sosyal ve ekonomik düzeninin şekillendirilmesinde devletlerin bağımsızlığı ile bu devletlerarası teşkilâtın yetkilerinin uzlaştırılmasının önemli bir rolü olacağını söyleyebiliriz. Pek tabii ki Çalışma teşkilâtı yalnız başına sonucu sağlayamaz. Fakat 30 yıllık faaliyeti ile hedefe giden yolu hazırlamak bakımından büyük yararlıkları olmuştur. Milletler Cemiyeti yıkıldıktan sonra bile onun faaliyetine devam etmesi sağlam kurulduğuna ve iyi çalıştığına bir delildir. Teşkilât devletlerarası hayatın ekseri ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Bu yoldaki çalışmalara ise yarının ihtiyacı, dünün ihtiyacından da fazla olacağı aşikârdır.

10. 4. 1949